

Luka TOMAŠEVIĆ*Bioetika iz teološke perspektive*

– Pergamena, Zagreb, 2014., 339 str.

»Ja dođoh da život imaju, u izobilju da ga imaju« (*Iv 10, 10*) inicijacijske su riječi knjige *Bioetika iz teološke perspektive* (2014.), red. prof. dr. sc. Luke Tomaševića, profesora na Katoličkom bogoslovnom fakultetu Sveučilišta u Splitu. Navedeni biblijski citat autentična je refleksija ishodišnoga proučavanja i zalaganja bioetike, kao »znanosti o životu«, čiji je razvoj potaknut narušavanjem temeljnih ljudskih prava i samoga života podvrgnuta biomedicinskim tehnološkim napredcima, zanemarenih moralno-etičnih ograničenja. Iako je mnogi znanstveni kritičari smatraju relativno novijom znanstvenom disciplinom unutar polja humanističkih i biomedicinskih znanosti, osobno smatram da svjedočimo kako ona polako ulazi u svoju sve zreliju razvojnu dob, sa svakim doprinosom iz interdisciplinarnoga kuta proučavanja teološke perspektive, poput ove koja je pred nama.

Upravo to i jest naslov 27. knjige u nizu izdanja biblioteke *Bioetika*, izdavačke kuće, Pergamena, koja zadnji niz godina prati i publicira bioetičke novosti u Hrvatskoj s integrativnim korelacijama i predstavlja »most« između filozofskih i teoloških naglasaka neotuđive vrijednosti ljudskoga života!

Naslovnica knjige odražava Rossijevu fotografiju iz Reutersove arhive, pape Ivana Pavla II., s bijelom golubicom. Ta nam ilustracija inicijacijski odražava

va dugogodišnje nadahnuće, koje je fra Luka crpio iz enciklika, pobudnica i govora blagopokojnoga pape. On je u nizu svojih prethodnika, izravno svjedočio početnom razvoju bioetičke misli uzrokovanim rapidnim napretkom biomedicinskih intervencija, te je sa stajališta vrhovnoga crkvenog učiteljstva proglašavao temeljne moralne norme koje su nastojale ukazati na neprocjenjivost ljudskoga dostojanstva i njegovu transcendirajuću svetost. S obzirom na fra Lukino publikacijsko praćenje, možemo ustvrditi, kako je Papinu misao ažurno i autentično prenosio i na hrvatsko područje.

Kao član znanstvenoga vijeća Svjetske bioetičke organizacije, Upravnoga odbora internacionalnoga udruženja kliničkih bioetičara, Hrvatskoga bioetičkog društva, Hrvatskoga filozofskog društva i Matice hrvatske, Vijeća za nauk vjere Hrvatske biskupske konferencije, protagonistički je širio znanstveni senzibilitet i motivirao ga za humani pristup i moralnu prosudbu širokih domena inter/nacionalnoga bioetičkoga polja proučavanja.

Na poseban način svoju je misao nastojao objediniti u ovoj knjizi, posvećenoj teološkim doprinosima integrativnoj bioetici. Ona je sažeta kompilacija brojnih stručnih članaka koje je prof. Luka redovito objavljivao dugi niz godina svojega znanstvenog staža.

Knjiga ima 339 stranica rasprostranjenih u tri glavna dijela: *Nastanak i razvoj bioetike*; *Kršćanaka antropologija* i *Eu-biozija – skrb za život i zdravlje*. Tim je

temeljnim naslovima pokušao uokviriti povijesno-dokumentarni razvoj bioetike, naglasiti joj teološko-filozofske konotacije te njezine temeljne ishodišne ciljeve.

U prvom dijelu, *Nastanak i razvoj bioetike*, autor tumači uzroke razvoja bioetike, koji se kriju u moralnoj krizi društva koje je promocijom nove paradigme, globalne etike i terora relativizma, zapalo u opću pluralističku vrijednosnu dezorijentaciju. Ti su uzroci poslužili embrionalnom razvojnom putu bioetike kroz prizmu medicinske etike, koja je pružila daljnji oslonac razvoju bioetičke misli kao samostalne znanstvene discipline u korelacijskoj, pluriperspektivnoj i interdisciplinarnoj upućenosti. Upravo se tim misaonim slijedom nadovezuje drugi dio knjige.

U drugom dijelu, *Kršćanska antropologija*, analizira se teologiju tijela i tjelesnosti, teološkoga i filozofskoga poimanja života i ljudskoga dostojanstva presjekom raznih vremenskih i ideologijskih pravaca (od grčkoga i rimskoga poimanja do suvremene filozofijske misli) s posebnim naglaskom na kršćanski personalizam i neotuđiva moralna načela koja iz njega izvire na konkretnom području bioetičkih domena: skrbi za ljudski život. To je ujedno i naslov trećeg dijela.

Treći dio, *Eubiozija – skrb za život i zdravlje*, predstavljen je analizom nekoliko temeljnih životnih razvojnih etapa, njegova nastajanja i nestajanja, podrobnije predstavljeno je kroz nužnost zaštite ljudskoga života u stadijima njegove

manipulativne ranjivosti, od embrionalne do terminalne faze našega života, u trenucima boli, patnje i umiranja.

Kataloški vrijedan, završni dio knjige, predstavlja i bogat literaturni zbir crkvenih, pravnih i medicinskih dokumenata, te ostalih relevantnih izvora uz citate orijentativnih naslova knjiga i članaka domaćih i stranih autora, koji su bioetičku misao obogaćivali s različitim znanstveno-humanističkih i pravnih aspekata. Oni su zastupljeni u ovoj knjizi brojnim preuzimanim citatima kojima autor potkrjepljuje svoja kvalitetna interdisciplinarna bioetička promišljanja.

U vrtlogu promjenjivih bioetičkih paradigmi izvrnutih vrijednosti i zanemarenih etičkih načela suvremene scene postmodernoga doba, jedina nepromjenjiva konstanta apsolutističkoga naglašavanja obrane i neprocjenjivosti ljudskoga života pred svim izazovima koji se nameću modernim liberalnim filozofskim, etičkim i pravnim relativiziranjem vrijednota, dolazi upornim teološkim promoviranjem.

S tim se izazovom hrabro i odvažno, znanstveno potkrijepljeno te teološki apologetski argumentirano suočava i naš autor, nudeći orijentativne smjernice brojnih etičkih dilema u donošenju moralno ispravnih odluka biomedicinskih nedoumica kojima su izloženi profesionalni djelatnici, no i sve veći broj vjernika, čije se životne odluke često banaliziraju u trenucima njihove najpotrebnije zaštite. Stoga se ovdje, između svih redaka, naglašava da ljudski život treba promatrati kao konstitutivni

odnos s Bogom koji čini teološki temelj ljudske osobnosti i dostojanstva. On je povjeren čovjekovoj odgovornosti u vrtlogu bioetičkih paradigmi, kao uzvišeni dar.

Upravo se u tomu i krije temeljni naglasak i intencija bioetičke evangelizacije ove knjige: pobuđivanje šire društvene, znanstvene i pravne »svijesti odgovornosti« za zaštitom života i njegovih razvojnih uvjeta, koji se sintetički promoviraju zalaganjem integrativne bioetike u svjetlu moralnih načela.

Teološka perspektiva pritom značajno inspirativno treba i dalje obogaćivati bioetiku dijalogom vjere, razuma i znanosti, gradeći suvremene »mostove« njezina daljnjeg razvoja i mogućnosti opstanka. Jedino je tako moguće ostvariti biblijski proglas »života u punini«, koji stoji na prvim stranicama ove knjige, ali i usmjerava bioetiku na njezine tradicionalne povijesne korijene i izaziva njezinu daljnju futurističku stabilnost.

Suzana Vuletić

Pier GEORGIO GAINAZZA

Il linguaggio delle icone. L'universo delle immagini nelle Chiese orientali

– EDB, Bologna, 2014., 110 str.

»Sveta umjetnost sigurno je jedan način pristupa Bogu« (str. 5.), piše autor talijanskoga porijekla Pier Giorgio Gainazza, koji je profesor teologije i filozofije na Teološkom institutu u Jeruzalemu, na Sveučilištu u Betlehemu i u Libano-

nu. Svojim brojnim publikacijama spomenuti autor pokazuje velik interes za kršćanski Istok, ponajprije za teologiju i duhovnost, a onda i za sakralnu umjetnost. Zbog ovakva interesa mnogi su njegovi radovi vezani upravo uz teme specifične za kršćanski Istok. Osim što se bavi istočnom kršćanskom teologijom, njegovu pozornost plijeni i teologija ikone te uloga ikone u Istočnoj crkvi. Ovo zanimanje za teološko i liturgijsko značenje ikone okrunio je, između ostaloga, i svojom knjigom *Il linguaggio delle icone. L'universo delle immagini nelle Chiese orientali*.

Navedena knjiga podijeljena je u šest poglavlja koja su usko povezana i međusobno se nadopunjuju. Prvo poglavlje, koje je ujedno, mogli bismo reći, i temeljno poglavlje knjige, donosi nam značenje ikone u Pravoslavnoj crkvi, povijesni razvoj te tehnike i zakonitosti ikonografije. Poglavlje se zaključuje teologijom ikone te liturgijskom ulogom i značenjem ikone u istočnim Crkvama. Postavivši povijesni i teološki temelj ikone u prvome poglavlju, autor knjige u narednim poglavljima produbljuje i donosi posebnosti i karakteristike za svaku pojedinu Istočnu crkvu te iznosi stajalište tih istočnih Crkava s obzirom na ikonu i značenje ikone. Tako je u drugom poglavlju riječ o ikoni u Sirijsko-pravoslavnoj crkvi, a u trećem poglavlju o ikoni u Armenskoj crkvi. Četvrto i peto poglavlje donose specifičnosti s obzirom na ikonu u Koptskoj i Etiopskoj crkvi, a na koncu, u šestom poglavlju riječ je o ikoni u Asirskoj istočnoj crkvi.